

Posudek diplomové práce Bc. Kristíny Štelbaské, *Vyjadřování způsobu slovesného děje v češtině a italštině*, Ústav románských studií FFUK, ak. r. 2020/2021

Kristína Štelbaská si pro svou diplomovou práci vybrala téma lexikálního aspektu, pojaté v česko-italské kontrastivní perspektivě. Původním úmyslem diplomantky bylo zkoumat tuto problematiku obecněji (o čemž svědčí poměrně obecný název práce), nakonec však bylo nutno výzkum v aplikační části studie omezit; autorka se tedy zaměřila pouze na česká slovesa vyjadřující způsob slovesného děje pomocí dvojnásobné prefixace a jejich italské ekvivalenty. Prefigovaná (a biprefigovaná) slovesa umožňují v češtině vyjádřit velmi jemné aktionsartové nuance (srov. např. slovesa jako *povytáhnout*, *vynadívat se*), které lze v jazycích, jež vyjadřují způsob slovesného děje odlišným způsobem, postihnout jen obtížně pomocí nejrůznějších perifrází. Proto je zvolené téma velmi zajímavé nejen z kontrastivnělingvistického hlediska, ale také z hlediska translatologického, a od analýzy italských překladových protějšků bychom mohli očekávat i určitý „praktický“ výstup v podobě typologie možných překladatelských řešení.

Aktionsart je v obou jazycích výrazně provázán s (gramatickým) aspektem, a proto bylo třeba o celé této problematice komplexně pojednat v teoretické části. Vyjadřování aspektu i aktionsartu se navíc v češtině i italštině liší (různé vyjadřovací prostředky, různá propojenost s kategoriemi slovesného času a způsobu), stejně jako se v obou jazycích liší i pojetí a definice perfektivnosti vs. imperfektivnosti i způsobu slovesného děje jako takového. Je tedy zřejmé, že už jen teoretické shrnutí aktionsartové problematiky ve dvou typologicky odlišných jazycích představuje určitou výzvu, jíž se ovšem diplomantka zhostila se ctí. Teoretická část je napsána jasně a přehledně (věnuje se aspektu a aktionsartu obecně a další kapitoly se pak zaměřují zvláště na češtinu a italštinu), vytknout by se jí ovšem dalo to, že téměř doslovně čerpá z několika málo citovaných zdrojů, aniž by k nim zaujala vlastní stanovisko. Určitě by také neškodilo teoretické kapitoly doplnit vlastními příklady (třeba z následné korpusové studie) a zařadit oddíl, který by stručně shrnul hlavní styčné body i rozdíly v pojmání a vyjadřování aspektu v obou zkoumaných jazycích. Stejně tak by bylo užitečné zařadit (přínejmenším tu a tam) české překlady italských příkladů (např. v kap. o vyjadřování fázovosti, ale i jinde), z nichž by byl kontrast mezi oběma jazyky patrný. V pojednání o italské *azione verbale* mi také chybí detailnější zmínka o způsobech jejího vyjadřování (v kap. 1.3.2.3. se sice hovoří o fázových perifrázích, italština však někdy aktionsart vyjadřuje také afixy či např. pomocí predikátu s kategoriálním slovesem).

Druhou, aplikační část práce tvoří, jak už bylo řečeno, analýza českých biprefigovaných sloves a jejich italských protějšků, provedená na paralelním korpusu InterCorp. V porovnání s přehlednou teoretickou částí ovšem tento rozbor působí poněkud chaoticky. Je třeba uznat, že vlastní výzkum byl poměrně obtížný (přínejmenším ze tří důvodů: 1. nesnadné bylo již samotné sestavení seznamu biprefigovaných českých sloves, neboť mnohá se od slovesa původního sémanticky značně vzdálila a s příslušnými prefixy se již lexikalizovala v odlišném významu; 2. kombinace dvou předpon většinou vyjadřuje jak vid, tak způsob slovesného děje; 3. vzhledem k nízkému počtu výskytů v InterCorpu bylo třeba provést analýzu nejen směrem z češtiny do italštiny, ale i naopak), avšak zejména poslední zmíněný fakt by vyžadoval důsledné oddělování subkorpusů s výchozím jazykem češtinou a italštinou, aby bylo zřejmé, jaké hodnoty jsou vlastně v tabulkách a grafech obsaženy. To, že se v Tabulce 2 na s. 49, nazvané *Rozložení z hlediska aspektu: zdrojový jazyk – čeština*, objevují počty dokonavých a nedokonavých sloves a zároveň počty těchto sloves přeložených imperfektivně či perfektivně, působí dosti zmatečně. Stejně tak mi není jasný koláčový graf 1 (*Zdrojový jazyk: čeština, rozložení z hlediska aspektu*) na s. 50, kde jsou uvedeny počty českých dokonavých sloves, nedokonavých sloves a „jiné (infinitiv, substantivum)“. Autorka

zde komentuje: „Kategori[i] *Jiné* sdružuje nefinitní tvary sloves, tedy slovesa v infinitivu či jmenné protějšky v italských překladech k českým slovesům, a dále pak příklady, u nichž se vyskytla chyba či bylo sloveso špatně zarovnáno.“ Čeština je zde zdrojový jazyk a hledali jsme česká biprefigovaná slovesa – jak tedy mohou být v témže grafu italské jmenné protějšky? S podobným chaotickým prolínáním obou směrů analýzy se pak setkáváme i na dalších stránkách a interpretovat kvantitativní výsledky pak leckdy vlastně nelze. Čtenářsky přívětivější by také bylo uvádět příklady hned u tabulek a grafů, a nikoli až v dalších oddílech.

Nesporně užitečná je příloha práce, obsahující seznam předpon a vyhledaných sloves (navzdory nesnadnému rozhodování, zda příslušné předpony ještě mají aktionsartový a vidový význam). V práci mi naopak chybí detailnější typologie italských protějšků českých biprefigovaných sloves. Autorka sice na s. 60 uvádí kvantitativní údaje u vyčleněných typů a dále i několik příkladů a na s. 69 zmiňuje některé typické opisy s adverbiem, jde však pouze o případy, kdy je jednou z předpon v češtině *po-* ve významu „malé míry“. Jiné kombinace předpon zmíněny nejsou – snad proto, že jejich výskyt v korpusu byl nižší. Přesto by však bylo zajímavé uvést italské ekvivalenty i u méně frekventovaných sloves (kombinací předpon), aby byly zřejmé alespoň určité tendence.

Zde ještě několik konkrétních otázek a podnětů k diskuzi u obhajoby:

- 1) S. 59: „Do druhé kategorie jsme zařadili slovesa či substantiva s předponou, a poslední skupina pak sdružuje převedení tzv. opisem. [...] V případech, kdy je zdrojovým jazykem čeština, jde zaprvé o opisy pomocí substantiv...“ Jaký je rozdíl mezi druhou a třetí kategorií (v obou případech jde (také) o substantiva)?
- 2) S. 56: Tabulka 4 je velmi užitečná - škoda jen, že neobsahuje také příklady (seznam) příslušných sloves.
- 3) S. 57: V Tab. 5 jsou některá slovesa počítána dvakrát, protože „obsahují dvě aktionsartové předpony“. I zde by to chtělo příklad. Která slovesa to jsou?
- 4) S. 68: „Biprefigovaná slovesa se pak v našem vzorku v italštině nevyskytují vůbec.“ Tato věta působí v kontextu, kde se zkoumá zachování aktionsartového příznaku při překladu, poněkud nečekaně. Navíc o prefixaci (natož o možnosti dvojnásobné prefixace) v italštině dosud nebyla nikde řeč - zejména ne v teoretické části. Problematika je to nicméně zajímavá: autorčina domněnka, že prefixy se v italském překladu mohou k vyjádření způsobu slovesného děje používat častěji právě pod vlivem originálu, by jistě stála za ověření.
- 5) S. 73: „Problematika vícenásobných předpon a jejich překladu nebyla na akademické půdě dosud příliš zkoumána, zejména co se týče románských jazyků (existují kontrastivní práce na toto téma, které porovnávají různé slovanské jazyky)“. Které kontrastivní práce to jsou (alespoň nějaký příklad) a k jakým výsledkům docházejí?
- 6) S. 75 : Italské resumé by si zasluhovalo jazykovou korekturu.

Domnívám se, že téma vícenásobné prefixace a vůbec různého způsobu vyjádření aktionsartu v typologicky odlišných jazycích, které si Kristína Štelbaská zvolila, je nesmírně zajímavé a nosné, byť poměrně obtížné. Autorka se pustila na téměř neprobádané pole a materiál, který shromáždila, i příklady z obou jazyků by se mohly stát podnětem pro další bádání v této oblasti. Práci k obhajobě vřele doporučuji a vzhledem k výše uvedeným nejasnostem v aplikační části ji navrhuji hodnotit jako *velmi dobrou*.

V Praze dne 30. 8. 2021

PhDr. Zora Obstová, Ph.D.
vedoucí diplomové práce